

۲۲۹۶۶۳۷

کتابخانه

تزامن ولایت قهری در حقوق ایران و فقه اسلامی

نویسنده:

زهرا چعب

پیشگفتار:

در بیان فقهی (اوستایی، پهلوی) به معنی
دختر پاک، بانویی که مثل آب زلال است.

سرشناسه	: جعب، زهرا، ۱۳۶۶-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: تزامم ولایت قهری در حقوق ایران و فقه اسلامی/نویسنده زهرا جعب.
مشخصات نشر	: تهران: آوینا قلم، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۹۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۴۴۸-۹-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۸۵-۸۸
موضوع	: قیم و مولی علیه -- قوانین و مقررات -- ایران Guardian and ward -- Law and legislation -- Iran (Tazahum (اصول فقه، Islamic law حضانت فرزندان -- ایران، Iran، Custody of children -- Islamic law) قیم و مولی علیه (فقه)، Guardian and ward (Islamic law)
رده بندی کنگره	: KMH۶۲۲
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۱۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۳۷۱۹۳
اطلاعات رکورد	: فیبا
کتابشناسی	
نام کتاب: تزامم ولایت قهری در حقوق ایران و فقه اسلامی، زهرا جعب	
ناشر: انتشارات آوینا قلم	
مدیر مسئول: نیره وهابپور	
سال نشر: ۱۴۰۱، نوبت چاپ: اول،	
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۴۴۸-۹-۲، شمارگان: ۱۰۰، قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان،	
آدرس: میدان انقلاب اسلامی خ کارگر جنوبی خ وحید نظری ساختمان نادرب ۳۲۰ واحد اول تلفن ۶۶۵۷۴۰۴۳	

توجه: کلیه حقوق این اثر برای نویسنده محفوظ است و هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ و برداشت تمام یا قسمتی از اثر را به صورت چاپ، فتوکپی جزء و حتی دستنویس ندارد و متخلفین به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قرار می‌گیرد.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ (آیه شریفه ۲۴، سوره مبارکه حدید)

در فقه امامیه و حقوق ایران، ولایت قهری پدر و جد پدری به رسمیت شناخته شده و به این ترتیب، دو ولی برای طفل در نظر گرفته شده است. در صورتی که موضوع اعمال ولایت پدر و جد پدری، عمل حقوقی واحدی بوده و میان آن دو عمل، تقارن عرفی وجود داشته باشد، درباره نفوذ و عدم نفوذ ولایت هر یک، تزامم به وجود می آید.

در این اثر تلاش گردید تا با بررسی ابعاد گوناگون این مساله به تزامم در موقعیتهای مختلف پرداخته و با رویکردی فقهی حقوقی تا حدی در روشن شدن این مساله تلاش شود. نتیجه های حاصل از اثر نشان داد که در فقه امامیه نظر اکثریت فقها این است که ولایت پدر و جد پدری نسبت به طفل و سایر محجورین در عرض هم قرار دارد و برای پدر یا جد پدری اولویت نیست.

همچنین در باب تقدم و تاخر و همطرازی در برخی از مسایل بحث گردید و نتیجه گرفته شد که در صورت تقارن عرفی اعمال ولایت پدر و جد پدری در غیر عقد نکاح و موجود بودن مقتضیات اعمال ولایت و مفقود بودن موانع آن، ولایتی که مصلحت اهم را در نظر گرفته باشد، مقدم می شود و در فرض تساوی دو مصلحت یا عدم تشخیص مصلحت اهم، عقل حکم به تخییر می کند.

در نهایت پیشنهادهایی در راستای رفع مشکلاتی که در این باب ممکن است به وجود بیاید ارائه شد. حال که توفیق حاصل گردید تا پس از مذاقه و مباحثات گوناگون با اساتید و دانشجویان محترم، مبحث فوق را مورد بررسی قرار دهم، خداوند را شاکرم و سجده شکر در مقابل او فرود می آورم. موضوع مورد بررسی مبحثی بدیع و کارآمد است که به پژوهشگران و دانشجویان محترمی که قصد بررسی موضوعات پیرامون موضوع فوق را دارند، کمک شایانی می کند.

اثر پیش رو که دومین اثر از بنده است زائیده ی مهارتها و توانایی هایست که از استاد گرانقدرم آقای دکتر محمدعلی معیرمحممدی به دست آورده ام، همکاری در ویرایش کتاب اصول فقه استاد محترم که با توجه به مبانی فقهی آن، راهگشا و چراغ هدایت بنده در تدوین و نگاشتن این اثر شد و از زحمات بی دریغشان نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

در آخر لازم می دانم تا از صاحب نظران و اساتید و دانشجویان و علاقمندان محترم به رشته وزین حقوق درخواست نمایم تا نظرات ارزشمند خود را جهت ارتقاء این اثر، به آدرس پستی اینجانب Zahrachaab20@gmail.com واصل نمایند. باشد که جایگاهی هرچند کوچک در عرصه علم حقوق نمایان کند و قدمی هرچند ناچیز در راستای پیشرفت اهداف علم حقوق برداشته باشم.

الهی آمین یا رب العالمین.

زهرا جعب

مقدمه

ولایت به دو معنای عام و خاص به کار می‌رود. ولایت عام عبارت است از سلطه‌ای که شخص بر جان و مال دیگری پیدا می‌کند و اداره امور او را به طور کلی عهده‌دار می‌شود. مانند ولایت پدر، جد پدری و حاکم بر کودک. جایگاه ولایت خاص روابط خانوادگی می‌باشد و عبارت است از اقتداری که قانونگذار به منظور ادامه امور مالی و تربیت کودک یا سفیه یا مجنونی که حجرشان متصل به زمان صغر است به پدر و جد پدری اعطاء می‌کند (امامی، ۱۳۶۶: ج ۵، ص ۲۰۹). طبق ماده ۱۱۹۴ ق.م. پدر، جد پدری و وصی منصوب از طرف یکی از آنان، ولی خاص طفل نامیده می‌شود. اما ولی قهری شامل پدر و جد پدری است که سمت آن‌ها با انتصاب دیگری ایجاد نمی‌شود. مطابق قانون مدنی ایران، پدر دارای ولایت قهری است، اما مادر از حق ولایت بر فرزند خود محروم می‌باشد مگر آن که به موجب وصیت پدر، ولی خاص شود. در ماده ۱۱۸۰ ق.م. در این خصوص آمده است: «طفل صغیر تحت ولایت قهری پدر و جد پدری خود می‌باشد و همچنین است طفل غیر رشید یا مجنون در صورتی که عدم رشد یا جنون او متصل به صغر باشد».

در فقه امامیه و حقوق ایران، ولایت قهری پدر و جد پدری به رسمیت شناخته شده و به این ترتیب، دو ولی برای طفل در نظر گرفته شده است. در صورتی که موضوع اعمال ولایت پدر و جد پدری، عمل حقوقی واحدی بوده و میان آن دو عمل، تقارن عرفی وجود داشته باشد، درباره نفوذ و عدم نفوذ ولایت هر یک، تعارض به وجود می‌آید.

در فقه امامیه ولایت قهری پدر و جد پدری نسبت به صغیر به رسمیت شناخته شده (امام خمینی، بی‌تا، ج ۱، ص ۵۱۴) و به منظور اثبات آن به روایات مستفیض، اجماع و برخی ادله عقلی (از جمله قیاس اولویت) استناد شده است (شهید ثانی، ۱۴۱۳ق، ج ۴، ص ۱۶۱).

قانون مدنی ایران نیز به تبعیت از فقه امامیه، ولایت قهری طفل صغیر، طفل غیررشید یا فرد مجنونی را که عدم رشد یا جنون او متصل به صغر باشد، برای پدر و جد پدری به رسمیت شناخته شده است (ماده ۱۱۸۰ و ۱۱۸۱ ق.م).

بنابراین، بر اساس فقه امامیه و حقوق ایران، کودکی که پدر و جد پدری او در قید حیات باشند، دارای دو ولی قهری است. حال، اعمالی که ممکن است از سوی این دو ولی برای مولی علیه انجام شود، چند حالت دارد: در برخی موارد نسبت به زمان اعمال ولایت پدر و جد پدری جهل وجود دارد که با توجه به اهمیت حکم این مسئله، لازم است حالات مختلف جهل به زمان اعمال ولایت پدر و جد پدری نیز بررسی و احکام هریک از این حالات تبیین شود.

تعارض؛ یعنی این که مضمون (مدلول) دو یا چند دلیل لفظی -مانند دو روایت- با یکدیگر تنافی داشته باشند؛ به این معنا که مضمون هریک نفی مدلول و مضمون دیگری نماید، به گونه ای که عرف، در نگاه اولیه جمع میان آن دو را امکان پذیر نداند (محقق خراسانی، ۱۴۰۹). برای نمونه، دو دلیل درباره نماز جمعه وارد شده است که یکی از آن دو می گوید: «نماز جمعه واجب است» و دلیل دیگر می گوید: «نماز جمعه

فهرست مطالب

فصل اول: مفاهیم و مبانی نظری

۲۰-۱

اهمیت و ضرورت

تعریف واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی (به صورت مفهومی و عملیاتی)

تعاریف و مفاهیم ولایت

تعاریف و مفاهیم ولایت پدر و جد پدری در فقه و حقوق ایران

تعریف لغوی ولایت

تعریف اصطلاحی ولایت

اقسام ولایت و ادله مشروعیت ولایت پدر و جد پدری

اقسام ولایت

ولایت بر کودک

ادله مشروعیت ولایت پدر و جد پدری

تزام و تعارض

مفهوم و شرایط التزام

مفهوم التزام

شرایط التزام

مفهوم و شرایط تعارض؛ مفهوم تعارض؛ شرایط تعارض

رابطه و مقایسه تعارض و التزام

وجوه اشتراك؛ وجوه افتراق

فصل دوم: ولایت پدر و جد پدری

۴۸-۲۱

مستندات قهری ولایت پدر و جد پدری در فقه و حقوق ایران

بررسی مستندات فقهی

بررسی مستندات حقوقی

ولایت قهری در قانون مدنی ایران

تحول قانون حمایت خانواده در خصوص ولایت قهری

انواع و حدود اختیارات ولی

حدود اختیارات ولی قهری در امور مالی

ولی به عنوان نماینده قانونی

ولی به عنوان نماینده قراردادی

امانت بودن اموال مولی علیه نزد ولی

حق الزحمه ولی

حدود اختیار ولی قهری در امور غیر مالی

موارد سقوط ولایت و ضم امین

	سقوط ولایت حجر ولی سفاهت ولی قهری؛ جنون ولی قهری خیانت و ناتوانی و بی لیاقتی ولی کفر بازگشت ولایت ولی قهری؛ ضم امین خیانت و ناتوانی و عدم لیاقت ولی قهری عدم امکان رسیدگی به امور مولی علیه بذلیل حبس یا غیبت و مانند اینها کبر سن یا بیماری ولی
	فصل سوم: تراحم ولایت پدر و جد پدری
۷۸-۴۹	بررسی نظریات موجود در باب تراحم ولایت پدر و جد پدری بررسی نظریات همطرازی ولایت پدر و جد پدری بررسی نظریات تقدم و تاخر ولایت پدر و جد پدری تقدم، تاخر و همطرازی ولایت پدر و جد پدری و راه حلهای رفع تراحم در این موارد همطرازی ولایت پدر و جد پدری تقدم و تاخر اعمال حقوقی پدر و جد پدری تقدم اعمال پدر؛ تقدم ولایت جد تراحم ولایت پدر و جد پدری در نکاح مولی علیه و راه حلهای رفع تراحم در این موارد تقدم و تاخر حق ولایت پدر و جد پدری در نکاح مولی علیه تراحم ولایت پدر و جد پدری در نکاح سفیه و مجنون نقش دادگاه در تراحم ولایت پدر و جد پدری در نکاح مولی علیه تراحم ولایت قهری در موارد تعدد جد پدری و راه حلهای رفع تراحم در این موارد
	فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادها
۸۴-۷۹	نتیجه گیری پیشنهادها
	منابع و مآخذ
۸۸-۸۵	فهرست منابع و مآخذ فهرست منابع عربی فهرست منابع فارسی